

63.3(4Уд)
СЗ4

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

СЕНЮК Микола Ярославович

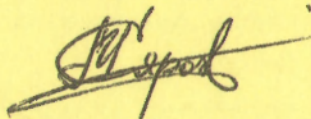
УДК 94 (477. 83 / . 86): 06.07+ 327 "20-30"

**ЗАРУБІЖНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ГАЛИЧИНИ
У 20–30-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ**

07. 00. 01 – історія України

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Івано-Франківськ – 2006

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі історії України Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Науковий керівник -- доктор історичних наук, професор
Савчук Борис Петрович,
Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника, професор кафедри історіографії і
джерелознавства

Офіційні опоненти -- доктор історичних наук, професор
Качараба Степан Петрович,
Львівський національний університет імені Івана
Франка, завідувач кафедри історичного краєзнавства

-- кандидат історичних наук
Зулик Іван Степанович,
доцент кафедри стародавньої і середньовічної історії,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

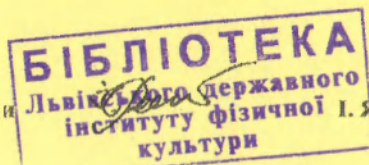
Провідна установа -- Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича

Захист відбудеться 16 жовтня 2006 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.051.05 у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79).

Авторське ретранслювання розісланий 15 вересня 2006 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Львівський державний інститут фізичної і. я. Райківського культури

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми визначається трьома головними аспектами, що впливають на сучасний розвиток Української держави, а саме: потребою подальшої гармонізації стосунків між її окремими регіонами, поглибленням зв'язків із зарубіжними українцями (діаспорою), необхідністю розвивати культурні відносини з міжнародними громадськими об'єднаннями і добровільними асоціаціями окремих країн. Цінний історичний досвід вирішення цих проблем дає вивчення зарубіжних зв'язків українських громадських організацій Галичини у 20-30-ті роки ХХ ст. Перебуваючи у складі Польщі, вони налагодили стосунки практично зі всіма осередками української еміграції Америки і Європи. Долаючи всілякі перешкоди, галичани прагнули відновити, розширити зв'язки з українською громадськістю Наддніпрянщини, Буковини, Закарпаття, які перебували під владою різних державно-політичних режимів, а також здобути визнання й членство в міжнародних об'єднаннях, налагодити з ними співпрацю тощо.

В умовах демократизації та розбудови громадянського суспільства в Україні дедалі зростатиме роль громадських інституцій як у вирішенні внутрішніх проблем національно-культурного розвитку, так і в розширенні зв'язків з міжнародною спільнотою. В історичному поступі України в досліджуваний та сучасний періоди простежується чимало схожих процесів і явищ. Діючі за міжвоєнних років у Галичині просвітні, жіночі, молодіжні та інші організації на зламі ХХ-ХХІ століть відновили й поширили свою діяльність в інших регіонах України. Сьогодні вони сприяють зміцненню української соборності через активізацію стосунків з українським зарубіжжям, де існують аналогічні за характером національні інституції. В руслі так званої народної дипломатії, коли головними "акторами" міжнародних відносин починають виступати не лише держави, а й деурядові суб'єкти, добровільні громадські об'єднання отримують необмежені можливості для реалізації ідеї "глобального гуманізму", тобто обміну духовними цінностями, культурного взаємозбагачення, захисту прав людини в загальносвітовому вимірі.

За останні десятиліття в діаспорі та в Україні з'явилося чимало ґрунтовних досліджень, присвячених діяльності громадських організацій щодо вирішення різних питань національного суспільного життя галицьких українців в останній третині ХІХ – 30-х роках ХХ ст. Однак жодна з них безпосередньо не розкриває їхні зарубіжні зв'язки та міжнародну діяльність. Тож назріла потреба підготовки спеціальної праці, в якій комплексно вивчалися б відносини і співпраця галицько-українських організацій із різними регіонами України, осередками еміграції та зарубіжними об'єднаннями в зазначений період. Усе це й зумовило вибір теми нашого дослідження.

СРКР

Зауважмо, що така постановка проблеми випливає з домінуючих у теорії міжнародних відносин поглядів, що громадські (недержавні) організації, поряд із державою та іншими суспільними інституціями, повинні виступати самостійними суб'єктами зарубіжних зв'язків, а їхня роль в обміні духовними цінностями та розвитку культурних взаємин зростатиме. Проте їхнім головним "гравцем" виступає насамперед держава, тому в заголовок нашої теми покладено поняття "зарубіжні зв'язки", оскільки воно найбільш оптимально відображає взаємостосунки як із зарубіжними українцями, що проживали в еміграції та в інших регіонах України, які перебували в складі різних державно-політичних систем, так і з міжнародними об'єднаннями та закордонними національними асоціаціями.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в рамках науково-дослідної програми Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника "Етнополітичні та культурні процеси в країнах Центральної і Південно-Східної Європи ХІХ - ХХ ст."

Об'єктом дослідження є зарубіжні зв'язки українських громадських товариств Галичини, а саме: "Просвіти", "Рідної школи", "Сільського господаря", студентських, жіночих, молодіжних організацій, професійних об'єднань інтелігенції та інших добровільних асоціацій.

Предметом дисертаційного дослідження є зміст, форми, напрями зарубіжних зв'язків і співпраці галицьких товариств із національними установами інших регіонів України (Наддніпрянщини, Буковини, Закарпаття, Волині), з осередками еміграції та міжнародними об'єднаннями й іноземними асоціаціями.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 20-30-ті роки ХХ ст. - час перебування Галичини у складі Польської держави. Умовною нижньою межею є 1920 рік, коли після доби воєнного занепаду українські товариства почали відновлювати свою діяльність та адаптуватися до умов нового політичного режиму. Верхня межа - 1939 рік, коли зі встановленням в Галичині радянської влади досліджувані організації припинили своє існування.

Територіальні межі дисертаційної роботи багатовекторні, що зумовлено предметом і завданнями дослідження. Передусім вони охоплюють Галичину, де діяли зазначені громадські об'єднання. У полі зору нашого дослідження також були інші історико-географічні регіони України (Наддніпрянщина, Закарпаття, Буковина, Волинь) та осередки української еміграції Америки та Європи, з якими галицькі українці підтримували різного роду контакти. Це ж стосується й тих зарубіжних країн, де існували міжнародні об'єднання та національні асоціації, з якими галицько-українські організації вступали у зв'язки.

Мета дисертаційного дослідження полягає у вивченні взаємозв'язків українських громадських організацій Галичини з громадськістю інших регіонів України, з осередками української еміграції та з однотипними міжнародними об'єднаннями й національними асоціаціями зарубіжних країн у зазначений період.

Її реалізація передбачає розв'язання таких головних завдань:

- ◆ узагальнити доробок української та зарубіжної історіографії у висвітленні даної теми, проаналізувати її джерельну базу;
- ◆ здійснити ретроспективний аналіз організаційно-ідеологічного становлення українських громадських товариств Галичини наприкінці XIX – у 30-х роках XX ст.;
- ◆ з'ясувати передумови й початки зарубіжних контактів галицько-українських товариств у кінці XIX – на початку XX ст.;
- ◆ дослідити тенденцію загальнонаціональної “уніфікації” українського громадського руху, що охопила як різні регіони України, так і осередки еміграції;
- ◆ показати зміст, форми, напрями взаємостосунків громадськості Галичини з організованим українством інших регіонів України та еміграції, узагальнити здобутки їхньої співпраці у вирішенні національно-культурних та соціальних проблем;
- ◆ висвітлити боротьбу галицько-українських товариств за визнання і здобуття членства у міжнародних громадських об'єднаннях та налагодження взаємозв'язків з однотипними зарубіжними асоціаціями;
- ◆ з'ясувати форми, напрями та здобутки співробітництва галицьких товариств із міжнародною спільнотою.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять принципи наукової об'єктивності й історизму. При викладі основного матеріалу застосовувалися спеціальні методи історичного дослідження, передусім проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний та історико-типологічний. Це дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки досліджуваних процесів і явищ, визначати головні тенденції їхнього розвитку, а також сприяє об'єктивному висвітленню різних аспектів обраної теми.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у спробі комплексного дослідження зарубіжних зв'язків українських громадських організацій Галичини у 1920–30-ті роки, оскільки раніше науковці зосереджували увагу на їх організаційному розвитку та суспільній діяльності в межах краю. Тож в їхніх працях ця проблема висвітлювалася лише фрагментарно і поверхнево.

Дисертація підготовлена на матеріалах архівних документів і періодичних видань, значна частина яких уперше вводиться до наукового обігу. На

основі джерел, різноманової наукової і мемуарної літератури відтворена панорама широких всебічних зв'язків та співпраці галицько-українських громадських товариств із українством різних регіонів України, з осередками української еміграції, а також із міжнародними об'єднаннями та національними асоціаціями зарубіжних країн. Комплексно з'ясовано таке явище, як "уніфікація" українського громадського життя, коли за прикладом Галичини ідеї гнітні громадські об'єднання розгорнули діяльність як в інших регіонах України, так і в еміграції. Проаналізовано й узагальнено форми і напрями, труднощі та здобутки співпраці між ними у вирішенні злободенних проблем культурного і соціального розвитку. Комплексно показана боротьба українських студентських, жіночих, молодіжних, просвітніх організацій, об'єднань інтелігенції за їхнє членство в однотипних міжнародних та всеслов'янських об'єднаннях.

Теоретичне і практичне значення наукового дослідження полягає в тому, що викладений у ньому фактологічний матеріал, теоретичні положення та висновки можуть бути використані при написанні наукових праць з історії суспільних рухів та міжнародних відносин України, а також при підготовці навчально-методичних посібників, навчальних програм загальних і спеціальних курсів з дисциплін історичного і політологічного циклів. Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що узагальнений у ній історичний досвід може бути використаний сучасними громадськими організаціями України для вдосконалення, поглиблення діяльності щодо зміцнення зв'язків між її окремими регіонами та з діючими в діаспорі інституціями. Це сприятиме зміцненню етнопонаціональної єдності та соборності українства. Врахування практики здійснення громадських зарубіжних зв'язків у 1920-30-ті роки сприятиме динамізації та успішному розгортанню міжнародної діяльності неурядових організацій України та налагодженню їхньої співпраці з національними асоціаціями зарубіжжя у вирішенні актуальних проблем культурного і соціального розвитку.

Особистий внесок дисертації полягає у проведенні пошукової роботи та обробці матеріалів, формулюванні наукових положень і висновків роботи. Наукові розробки дисертації викладені у 8 публікаціях.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри історії України Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Викладені в ній теоретичні положення апробовані у виступах на Міжнародній науковій конференції "Українська діаспора: історичні полумки, еміграційні явища, культурно-мистецькі надбутки, функціонування наукових установ" (23-26 червня 2005 р., м. Ніжин); Першій міжнародній науковій конференції "Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті" (8-10 березня 2006 р., м. Львів); другій

Міжнародній науковій конференції “Соборність України і виклики часу” (19-20 травня 2005 р., м. Переяслав-Хмельницький); II Міжнародному науковому семінарі “Кайдівські читання” (28-29 травня 2005 р., м. Чернівці); Міжнародній науковій конференції “Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці” (24-25 листопада 2005 р., м. Івано-Франківськ); Третій науковій краєзнавчій конференції “Історичні пам’ятки Галичини” (19 листопада 2004 р., м. Львів); Всеукраїнській науковій конференції “Роль УГКЦ у розбудові української нації і держави в ХХ ст.” (5 листопада 2004 р., м. Івано-Франківськ). Основні положення дисертації викладені у восьми наукових статтях, три з яких надруковані у фахових виданнях.

Структура роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Робота має обсяг 215 сторінок, з них основного тексту 179 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У “**Вступі**” обґрунтовано вибір та актуальність теми, сформульовано мету і завдання дослідження, а також визначено його об’єкт, предмет, територіальні та хронологічні межі, показано наукову новизну й практичну значущість дисертаційної роботи, апробацію її результатів.

У першому розділі “**Історіографія та джерела дослідження**” з’ясовано рівень наукової розробки теми дисертаційної роботи, проаналізовано сукупність джерел, використаних при її підготовці.

У вітчизняній і зарубіжній історіографії нагромадився чималий обсяг літератури, присвяченої розвитку українських громадських організацій у Галичині в зазначений період. Утім, на противагу внутрішній діяльності, їхні зарубіжні зв’язки досліджені значно гірше, хоча їхня національно-суспільна значущість також доволі вагома.

Аналіз історіографії теми здійснено за двома принципами. Перший – хронологічно-територіальний – дозволяє зробити головні характеристики певних груп досліджень, кожна з яких має свої особливості, зумовлені складом автури, ідеологічними чинниками, характером використаних джерел, методологічними концептами тощо. Другий – проблемно-тематичний – дозволяє виразніше показати здобутки та недоліки висвітлення в літературі діяльності громадських організацій.

У працях, що виходили в Галичині за міжвоєнного періоду, головна увага зверталася на здобутки і перспективи діяльності громадських товариств. Серед їхніх авторів не було професійних істориків, а переважали громадські діячі. Запроваджені тоді трактування й підходи домінували і в надрукованих доробках авторів із українського зарубіжжя, яким ще більшою мірою притаманний

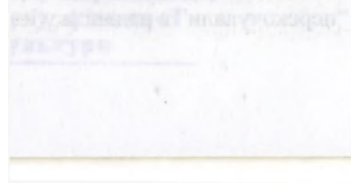
нашої теми зосереджена в
Україні в м. Львові. Їх основу

готовки окремого дослідження,
українських товариств із емігра-

вом. З іншого боку, кожне
відповідно до своїх ідейно-
стей. Так, львівський Союз
сборницькі маніфестації, як

лицька молодь направлялася на
і зв'язки здійснювалися через
ть тощо. Причому тут галичани

нах європейських столиць.
ї", лікарського, технічного,
міжнародних наукових і

політичних досліджень НАН
ГОТЕКА
го державного
ту фізичної
льтури

е общественные организации,
украинской эмиграции,

